BUXORO
DAVLAT
1930 UNIVERSITETI

ISSN 2181-6833

PEDAGOGIK MAHORAT

MS
2022

ISSN 2181-6883

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

Maxsus son

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2022

Jo‘rabek YARASHEV, Xurshid AXROROV. Musiqa ta’limi o‘qitish metodikasini takomillashtirishda aktdan foydalanish imkoniyatlari (sibelius dasturi misolida)....235
M. SAMIYEVA. “Buxoro ijrochilik uslubi” - o‘smir-o‘quvchilar axloqiy sifatlarini rivojlantirish omili sifatida....237
O‘. AVLIYOQULOV. Musiqa madaniyati ta’limida musiqiy savodxonlik faoliyatidan foydalanish imkoniyatlari 239
Davron RO‘ZIYEV, Shavkat QODIROV, Dilovar QODIROVA. Sharq allomalarining inson ma’naviyatida musiqaning o‘rni haqidagi qarashlari 241
Dilorom SAIDOVA, Davron RO‘ZIYEV. Maktabgacha yoshdagi bolalarning musiqiy ko‘nikmalarini shakllantirish 244
I.M.RAXMANOVA, Davron RO‘ZIYEV. Musiqa ta’limida pedagogik texnologiyalarning ahamiyati......248
Munisa JO‘RAYEVA, Davron RO‘ZIYEV. O‘zbekistonda fortepiano ijrochiligi san’ati 251
Hojibuvi RAHMONOVA, Sanoqul DO‘STOV. Musiqaning inson ruhiyatiga ta’siri haqidagi sharq mutafakkirlarining fikrlari 254
Sitora XAMDAMOVA. O‘zbek xalq qo‘shiqlarining g‘oyaviy badiiy xususiyatlari 259
Islom AXTAMOV. Maktab musiqa madaniyati darslarida maqom namunalarini o‘rgatishni metodik takomillashtirish tajribalaridan 261
Ulug‘bek MIRSHAYEV, Dilora MIRSHAYEVA. Boshlangich sinf o‘quvchilarida musiqiy - ritmik harakatlarni shakllantirish 263
Dilshoda RUSTAMOVA, F.G. Nurullayev. Hozirgi kunda umumiy o‘rta ta’lim maktablarida musiqa tarbiyasi....265
Nasiba HAZRATOVA, F.G. Nurullayev. Musiqa darslari orqali o‘quvchi yoshlarning ongini va milliy tafakkurni o‘stirish omillari....268
Nodira NURULLAEVA, Sanoqul DO‘STOV. Yosh avlodni komil inson qilib tarbiyalashda xalq qo‘shiqlarining ahamiyati va tutgan o‘rni....271
Nozima NURULLAYEVA. Yoshlarni tarbiyalashda musiqiy tasavvurlarning xususiyatlari....273
Nigora NURULLAYEVA. Buxoro folklor qo‘shiqlari xalqning ijodiy ma’suli sifatida 275
Oburshox NURULLAYEV, Sanoqul DO‘STOV. Folklor qo‘shiqlarini tanlab olishga qo‘yiladigan metodik talablar 278
Mehriniso NURULLAEVA. Yoshlarda milliy qadriyatlarga asoslangan estetik tarbiyaning ahamiyati 281
O‘ktam IBODOV. Musiqa darslarida o‘quvchilarni musiqaga bo‘lgan ijodkorlik xususiyatlarini shakllantirish....283
Jo‘rabek YARASHEV, Dilnavoz MURATOVA. O‘rta umumta’lim maktablarida o‘quvchilarning ovozini tarbiyalash va rivojlantirish usullari 286
Dinora UMARQULOVA, F.G NURULLAYEV. Buxoro shashmaqomi ustuni 289
Dinora UMARQULOVA, F.G NURULLAYEV. O‘zbek katta ashulasining jahon miqyosidagi o‘rni........292
Shuhrat G‘ULOMOV. Tarixiy janrda O‘zbekiston tasviriy san’ati rivoji 294
Farrux NURULLAYEV, Nodira NURULLAYEVA. O‘zbek xalq qo‘shiqlarining uzluksiz ta’limdagi tutgan o‘rni va tarbiyaviy ahamiyati....297

Jo‘rabek YARASHEV, Xurshid AXROROV. Musiqa ta’limi o‘qitish metodikasini takomillashtirishda aktdan foydalanish imkoniyatlari (sibelius dasturi misolida)....235
M. SAMIYEVA. “Buxoro ijrochilik uslubi” - o‘smir-o‘quvchilar axloqiy sifatlarini rivojlantirish omili sifatida....237
O‘. AVLIYOQULOV. Musiqa madaniyati ta’limida musiqiy savodxonlik faoliyatidan foydalanish imkoniyatlari....239
Davron RO‘ZIYEV, Shavkat QODIROV, Dilovar QODIROVA. Sharq allomalarining inson ma’naviyatida musiqaning o‘rni haqidagi qarashlari....241
Dilorom SAIDOVA, Davron RO‘ZIYEV. Maktabgacha yoshdagi bolalarning musiqiy ko‘nikmalarini shakllantirish....244
I.M.RAXMANOVA, Davron RO‘ZIYEV. Musiqa ta’limida pedagogik texnologiyalarning ahamiyati....248
Munisa JO‘RAYEVA, Davron RO‘ZIYEV. O‘zbekistonda fortepiano ijrochiligi san’ati....251
Hojibuvi RAHMONOVA, Sanoqul DO‘STOV. Musiqaning inson ruhiyatiga ta’siri haqidagi sharq mutafakkirlarining fikrlari....254
Sitora XAMDAMOVA. O‘zbek xalq qo‘shiqlarining g‘oyaviy badiiy xususiyatlari....259
Islom AXTAMOV. Maktab musiqa madaniyati darslarida maqom namunalarini o‘rgatishni metodik takomillashtirish tajribalaridan....261
Ulug‘bek MIRSHAYEV, Dilora MIRSHAYEVA. Boshlangich sinf o‘quvchilarida musiqiy - ritmik harakatlarni shakllantirish....263
Dilshoda RUSTAMOVA, F.G. Nurullayev. Hozirgi kunda umumiy o‘rta ta’lim maktablarida musiqa tarbiyasi....265
Nasiba HAZRATOVA, F.G. Nurullayev. Musiqa darslari orqali o‘quvchi yoshlarning ongini va milliy tafakkurni o‘stirish omillari....268
Nodira NURULLAEVA, Sanoqul DO‘STOV. Yosh avlodni komil inson qilib tarbiyalashda xalq qo‘shiqlarining ahamiyati va tutgan o‘rni....271
Nozima NURULLAYEVA. Yoshlarni tarbiyalashda musiqiy tasavvurlarning xususiyatlari....273
Nigora NURULLAYEVA. Buxoro folklor qo‘shiqlari xalqning ijodiy ma’suli sifatida....275
Boburshox NURULLAYEV, Sanoqul DO‘STOV. Folklor qo‘shiqlarini tanlab olishga qo‘yiladigan metodik talablar....278
Mehriniso NURULLAEVA. Yoshlarda milliy qadriyatlarga asoslangan estetik tarbiyaning ahamiyati....281
O‘ktam IBODOV. Musiqa darslarida o‘quvchilarni musiqaga bo‘lgan ijodkorlik xususiyatlarini shakllantirish....283
Jo‘rabek YARASHEV, Dilnavoz MURATOVA. O‘rta umumta’lim maktablarida o‘quvchilarning ovozini tarbiyalash va rivojlantirish usullari....286
Dinora UMARQULOVA, F.G NURULLAYEV. Buxoro shashmaqomi ustuni....289
Dinora UMARQULOVA, F.G NURULLAYEV. O‘zbek katta ashulasining jahon miqyosidagi o‘rni....292
Shuhrat G‘ULOMOV. Tarixiy janrda O‘zbekiston tasviriy san’ati rivoji....294
Farrux NURULLAYEV, Nodira NURULLAYEVA. O‘zbek xalq qo‘shiqlarining uzluksiz ta’limdagi tutgan o‘rni va tarbiyaviy ahamiyati....297

Islom AXTAMOV
Buxoro davlat universiteti
musiqa ta'limi kafedrasi o'qituvchisi

MAKTAB MUSIQA MADANIYATI DARSLARIDA MAQOM NAMUNALARINI O'RGATISHNI METODIK TAKOMILLASHTIRISH TAJRIBALARIDAN

Maqolada musiqa madaniyati darslarida o'tiladigan o'zbek maqom san'ati namunalarini o'rgatish uchun qo'llaniladigan usul va metodlar, olib boriladigan dars jarayonining samaradorligi, ayrim ilg'or va tajribali maktab o'qituvchilarining dars va sinfdan tashqari ishlarda maqom namunalarini o'rgatish, ular haqida nazariy ma'lumotlar berish borasidagi ijobiy tajribalari, umumta'lim maktabi musiqa amaliyotida maqom namunalarini o'rganishni usuliy takomillashtirishga yo'naltirilgan pedagogik faoliyat mazmuni haqida so'z boradi.

***Kalit so'zlar**: maqom san'ati, shashmaqom, ritm, usul, metod, ta'lim va tarbiya, musiqa madaniyati darsi.*

В статье рассмотрены методы и приемы, применяемые на уроках музыкальной культуры для обучения образцам узбекского искусства макома, эффективность учебного процесса, положительный опыт некоторых передовых и опытных школьных учителей по обучению образцам макома на уроках и во внеурочной работе, а также теоретическая информация о них,

речь идет о содержании педагогической деятельности, направленной на методическое совершенствование изучения образцов макома в музыкальной практике общеобразовательной школы.

***Ключевые слова:** искусство маком, шашмаком, ритм, метод, методика, обучение и воспитание, урок музыкальной культуры.*

The article considers the methods and techniques used in the lessons in musical culture for learning samples Uzbek makom art, the efficiency of the educational process, the positive experience of some advanced and experienced school teachers training samples makom in the classroom and in extracurricular work, as well as theoretical information about them we are talking about the content of educational activities aimed at improving the methodological studying samples of makom in the musical practice of secondary school.

***Key words:** the art of makom, shashmakom, rhythm, method, methodology, education and upbringing, a lesson of musical culture.*

Kirish. Bugungi kunda musiqiy ta'limning dasturi va darsliklarini milliy musiqamiz asosida tashkil etish hozirgi kunning dolzarb masalalaridan biriga aylandi. 2017-yil 17-noyabrdagi "O'zbek milliy maqom san'atini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 2018-yil 1-noyabrdagi "Xalqaro baxshichilik san'ati festivalini o'tkazish to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari milliy musiqamizning qadri va ahamiyati, yosh avlod tarbiyasidagi muhim rolini belgilab berdi. Ushbu qarorlar asosida 2018-yil Shahrisabzda ilk bor milliy maqom san'ati konferensiyasi va 2019-yilda Termizda Xalqaro baxshichilik festivali tashkil etildi.

Asosiy qism. Og'zaki an'anadagi kasbiy (ustozona) musiqaning yetakchi janrlaridan biri maqomlar hisoblanadi.

Mustaqillik sharofati bilan 2001-yildan boshlab umumta'lim maktabining 6-, 7-sinflari musiqa fani dasturi va darsliklariga yetarli miqdorda an'anaviy kasbiy mumtoz musiqa namunalari kiritila boshlandi. S.Begmatov boshchiligida tuzilgan 6-sinf musiqa darsligida turli vohalardagi mumtoz musiqa sifatida maqomlar borasida ham ma'lumotlar berilgan. Maqomlar mavzusi asosan 7-sinfda bo'lganligi sababli O.Ibrohimov va J.Sadirovlar tuzgan 7-sif musiqa darsligining dastlabki nashrida birinchi va ikkinchi chorak materiallari respublikamizdagi 4 ta mahalliy musiqiy uslublarga asoslangan bo'lib, uchinchi va to'rtinchi chorak materiallari, asosan, maqomlarni o'z ichiga oladi.

2001-yilda musiqa madaniyati darslari o'quv dasturi va 7-sinf darsligida maqomlarga ajratilgan darslar miqdori 18 soatni tashkil etar edi. Shundan 1 soati umumiy ma'lumotlarga, 1 soati maqomlar tarixi (12 maqom)ga, 8 soati Buxoro shashmaqomiga, 4 soati Xorazm maqomlariga va 4 soati Farg'ona - Toshkent maqom yo'llariga berilgan edi. 2008-yildan boshlab bu soatlar qisqartirilib, 7 soatga keltirildi.

Maqomlarga ajratilgan dars soatlari va materiallarining dastlabki miqdoriga ham, keyingi qisqarishiga ham nimalar asos yoki sabab bo'lganligini aytishimiz qiyin. Agar maqomlarning murakkabligi, ularni

o'quvchilar qabul qilishi qiyin, o'qituvchilarning ham aksariyati bu musiqani ijrosiga qiynalishi sabab yoki asos bo'lgan desak, tajriba buning aksini ko'rsatayapti. Tajriba-sinov darslarida ayrim o'qituvchilar, masalan, Buxoro shahar 17-son umumta'lim maktabi o'qituvchisi Rahim Shomurodov, Qorako'l tuman 15-matab o'qituvchisi O'tkir Muhiddinov darslarda rubob, tanburda o'ziga jo'r bo'lib ayrim maqom namunalarini kuylab ko'rsatganda o'quvchilar juda zo'r qiziqish bilan qabul qilib, qarsak chalganlariga guvoh bo'ldik. Tajriba-sinov darslari o'tkazilayotgan Buxoro shahar 20-maktab o'quvchilari "Shirbudin navolari" musiqa to'garagida ishtirok etib, transpozitsiya (sol kichik-mi ikkinchi oktava diapazoni)da "Buzruk" maqomi "Rok" sho'basidan "Qashqarchai, Soqinomai, Ufari Rok" shoxobchalari, "Saraxbori dugoh"ning ikkinchi taronasi, Rost maqomidan "Soqinomai savti Kalon", Farg'ona-Toshkent maqom yo'llaridan "Bayot besh" kabi maqom namunalarini konsertlarda ijro etishi maqom musiqasiga bolalarning zo'r qiziqishidan dalolat beradi. Shu bois, biz tajriba-sinov darslarimizda imkoni boricha ko'proq 2001-yilda nashr etilgan 7-sinf darsligidan foydalanishga harakat qildik.

Xulosa. Tajriba-sinov joylarini tanlashda biz masalaning hozirgi holatini hisobga olib, shart-sharoitlar, o'qituvchilarning kasbiy tayyogarligi, ish tajribasi (staj) har xil bo'lgan maktablarni tanladik. Bundan maqsad har tomonlama zo'r va namunaviy sharoitlarni tanlab, bir-biriga yaqin baland ko'rsatkich va natijalarni olish yo'li bilan sun'iy samaradorlikni ko'rsatish emas, balki, umumiy sharoitda o'tkazilgan tajribaning real holati va samaradorligini aniqlashdan iborat edi. Shu asosda o'qituvchining ish tajribasi ham, kasbiy tayyorgarligi ham nisbatan past bo'lgan bir tajriba-sinov o'tkazilgan maktabda asosan ko'rgazmali qurollar va audio yozuvlardan foydalanishni tavsiya qilib, hatto o'rgatilishi lozim bo'lgan qo'shiqlarni ham yozuvda tinglatib o'rgatishni maslahat berdik.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori, 17.11.2017-yildagi PQ-3391-son. https://lex.uz/docs/-3581613.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 14.05.2019-yildagi PQ-4320-son. https://lex.uz/docs/-4380951.
3. Кушаев .И.А, Ахтамов.И.И "Педагогические основы традиционной профессиональной музыки (на примере искусства дастана)» ACADEMY научно-методический журнал ноябр-2020 Ст.59-62.
4. Кушаев.И.А, Ахтамов.И.И «Проблемы индивидуальных музыкальных занятий в вузах Узбекистана» ACADEMY научно-методический журнал №3(66)2021.
5. IA. Kushaev "Musical pedagogical fundamentals of doston art" ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal 2020/10/10. 1061-1067
6. IA Kushaev "Music pedagogical dollars of doston art" International Engineering Journal for Research & Development 2020/12/10
7. Ilkhom Akhtamovich Kushaev "Bakhshi art schools and their performing features" Scientific reports of Bukhara State University 2020//3/3 Стр.295-299.
8. Илҳом Ахтамович Кўшаев "Мусиқа маданияти дарсларида халқ мусиқаси намуналаридан фойдаланишнинг аҳамияти" Scientific progress 2021/1/5.
9. РЭ Атамурадов "Педагог музыкальной культуры - это понятие о педагогическом творчестве и педагогической технологии" Вестник науки и образования 2020. 21-2 (99).
10. РЭ Атамуродов «Проявление социально-психологических механизмов мотивации музыкальной деятельности" Scientific progress 2021/2/2 стр. 433-437.
11. ИФ Каюмов, М Жураева «Место музыки в воспитании духовно-нравственных качеств учащихся 5-7 классов общеобразовательных школ» Проблемы педагогики 2020.3(48) Стр.17-19.
12. QI Fayzullaevich "Culture and art values and aesthetics in formation factors" Web of Scientist: International Scientific Research Journal 2021/2/25.
13. IF Kayumov "Values and aesthetic factors in the formation of culture and art" International Engineering Journal For Research & Development 2020/12/1.
14. Axtamov I.O'. Maqom an'anaviy kasbiy musiqa namunalarini o'rganishda ovoz xususiyatlari.
15. И.И.Ў.Ахтамов "Проблемы индивидуальных музы кальных занятий в вузах Узбекистана" ACADEMY научно-методический журнал №3(66)2021
16. I.I.Axtamov "Musiqa madaniyati darslarida xalq musiqasining o'rni" Science and education. ISSN 2181-0842 VOLUME 3, ISSUE 1. January 2022.